

meis gravissime tuam majestatem offenderim; ideo non aliud cogito, nisi peccata mea, que summe detestor, nec aliud a te peto, nisi ut ea mihi condones, gratiamque me emendandi et penitentiam seriam jugemque agendi largiaris. Ego enim me solum peccatorem summum esse existimo et confiteor: unde mihi soli ignosci peto, nec de aliis, utpote me melioribus, cogito aut precor. Unde Arabicus vertit, *paree mihi, quia peccator sum*; nec dicit: Peccans, sed: Peccator, quia non semel, sed sæpius peccaverat, quasi ex arte et habitu peccant. atque a conceptione et nati- vitate, peccatum priorum parentum contra- xerat. « Mihi, » *g. d.* Non fortune, non sociis, non astris, non demoni, sed mihi omne peccatum, omnem culpam adscribo.

Vers. 14. 14. DICO VOBIS, DESCENDIT HIC JUSTIFICATUS IN DOMUM SUAM AB ILLO, — id est præ illo; Græce, *κατ' ἰσχυρά*, id est ab illo; alii legunt, *κατ' ἰσχυρά*, id est ad illam, scilicet collatus et comparatus. Jam plerique codices legunt, *κατ' ἰσχυρά*, id est *quam enim ille*; Syrus, *magis*, vel *potius quam ille*. Sic quoque legit S. Augustinus, epist. 86 ad Casulanum et alibi: quia scilicet publicanus per veram humilitatem et penitentiam fuit justificatus. Phari- sæus vero per suam fictam et superbam orationem magis peccatis fuit inquinatus. Unde Bulthymus « ab illo » interpretatur, *non ille*. Est hebraismus; Hebræi enim *מִן* *min*, id est ab, usurpant pro gradu comparativo, quem sæpe adhibent, cum unum alteri præponunt, sive per gradum boni melioris, sive per illum in uno affirmati- onem, et in altero negationem. Sensus ergo est, *g. d.* Publicanus justior Phariseo domum rediit, qui eo injustior venerat in templum; justior, inquam, comparatione non directa et sim- plici, sed indirecta et negativa; quia scilicet ipse justus, Phariseus vero injustus, imo injustior quam venerat, domum rediit. « Nam, ut ait Euthymius, « qui sese adeo justificaverat, adeo condemnatus est; et qui se adeo condemnaverat, justificatus est. » Et S. Paulinus, epist. 38: « Quod justitia edificabat, inquit, superbia destruebat, etc. Ille in corde contrito, sui accusator acci- pitur, et obtinet veniam de confessis peccatis, propter gradum humilitatis, sancto illo Phariseo (quales Judæi sancti sunt) reportante sarcinam peccatorum de jactantia sanctitatis. » Et S. Bernardus, serm. 3 *De Amantiat.*: « Phariseus va- cuus rediit, quia plenitudinem simulavit. Nam Publicanus, qui exinanivit seipsum, qui vacuum vas exhibere curavit, gratiam retulit ampliore. » Audi S. Augustinum, serm. 36 *De Verbis Domini secundum Lucam*: « Quid miraris, si Deus ignoscit, quando ipse agnoscit? a longe stabat, sed cum Dominus de prope attendebat; excelsus enim Dominus humilia respicit: tremebat conscientia, spes suble- vabat, percutiens pectus penas de se exigebat; ideo Dominus contenti parebat. » Et Chrysostomus: « Conjectam cum superbia jus-

titiam superat humilitas cum peccato; superbia enim facile justitiam deprimit, at humilitas peccati pondus superat. »

QUI OMNIS QUI SE EXALTAT, HUMILIABITUR (uti a Deo humiliatus et reiectus fuit superbus Phari- sæus); ET OMNIS QUI SE HUMILIAT, EXALTABITUR. — uti ad Dei gratiam, ac adoptionem regni celo- rum exaltatus fuit humilis Publicanus. Ita Theo- phylactus: « Omnis, inquit, qui se exultat, hum- liabitur, Deo illum condemnante; qui autem se condemnando humiliat, exaltabitur a Deo justifi- cante. » Ille ergo impletur illud Salomonis. « Ante ruinam exaltabitur cor, » et ante gloriam humiliabitur, » ait Interlinearis. Vere S. Chrysos- tomus: « Humilitas, ait, latronem ante Apostolos in paradysum duxit: quod si humilitas juxta de- licta tantum potest, quid poterit justitie con- junctal et si fastus conjunctus justitie potest de- primere, quid faciet conjunctus peccato! » Et Optatus Milevitanus, lib. II *Contra Donat.*: « Me- liora, ait, sunt peccata cum humilitate, quam innocentia cum superbia. » S. Basilius, *hæc. De Humilitate*: « Phariseus, ait, justificationem am- sit per superbiam, mercedem perdidit per confiden- tiam; temerarius infra humilem et præstato- rem abjectus est, seipsum super ipsorum extollens, et non Dei iudicium expectans, sed suum ipsius profers. »

Rursus S. Chrysostomus, hom. 5 *De incomp- prehensibili Dei natura*, in Phariseo et Publicano duplicem nos jubet considerare bigam, « quarum sub altera, inquit, virtus juncta sit cum super- bia, sub altera peccatum cum humilitate: vide- bis enim bigam illam peccati virtute facile anteire, palmamque decursionis celerioris obtinere, non peccati pernicitate, sed conjugate humilitatis fa- cultate. Contra, bigam alteram virtutis retardari et vinci, non imbecillitate virtutis, sed superbie mole ac pondere. Ut enim humilitas præ summa sua excellentia peccata superat pondus, atque in cælum pervenit; sic superbia præ nimio suo pon- dere, ac intolerabili onere suæ molis prævaleat, adeo ut etiam levissimam illam et supernam vir- tutem vincat, deorsumque versus facile detrahat. » Idem, hom. 45 et 45 in *Math.*: « Sive orationem, sive jejunium, sive misericordiam, sive pudici- tiam, sive aliud quid bonorum absque humilitate congreges, statim cuncta diffuunt, cunctaque de- pereunt. Quod etiam Phariseo accidit, qui cum ad ipsam virtutis cacumen ascendisset, amittens simul universa, descendit; quia scilicet non ha- buit matrem bonorum: sicut enim superbia om- nium malorum fons est, ita humilitas cunctarum origo virtutum. » Hucusque Chrysostomus S. Ber- nardus, serm. 13 in *Cant.*: « Magna, inquit, et rara virtus profecto est, ut magna licet operan- tem, magnum te nescias, et manifestam omnibus tuam te solum latere sanctitatem. Mirabilem te apparere, et contemptibilem repulere, hoc ego ipsis virtutibus mirabilibus judico. Fidelis revera

famulus es; si te multa gloria domini tui, etsi non exeunte ex te, tamen transeunte per te, nil tuis manibus adherere contingat. » Idem S. Ber- nardus scripsit sermonem integrum in hæc Christi verba: « Omnis qui se exultat, humiliabitur. » Denique præclare S. Leo, ad *Dioscorum*: « Tota, ait, Christiane sapientie disciplina non in abun- dantia verbi, non in astutia disputandi, neque in appetitu laudis et glorie, sed in vera et voluntaria humilitate consistit, quam Dominus Jesus ab utero matris usque ad supplicium crucis omni fortitu- dine elegit et docuit. » Plura hæc de re dixi *Ecol. x.* n. sine.

15. APPREBANT AUTEM AD ILLUM ET INFANTES, ET EGROS TANGERET, — et tangendo benediceret. Doctrinam humilitatis Christus suo confirmat exem-

plo. Unde Glossa: « Humili, inquit, magistro afferuntur infantes, ut ostendatur innocens et simplex etas ad gratiam pertinere. »

16. SINITE PUEROS VENIRE AD ME, etc., TALIS EST ENIM REGNUM DEI. — Arabicus, *quia regnum Dei est corum, qui stultes sicut eis*, non in infantia, sed in innocentia, simplicitate, humilitate, etc. Unde Beda: « Non dicit: illorum, sed: talium, mores designans, non etatem. » Et S. Ambrosius: « Non pueritia, sed emula puerilis simplicitatis bonitas designatur; non enim est virtus non posse pec- care, sed nolle. » Cætera explicat *Math. xix. 13* et seq.

35. FACTUM EST AUTEM, CUM APPROXIMARET JER- ICHO, CÆCUS QUIDAM SEDEBAT. — De hoc cæco a Christo illuminato dixi *Math. xx. 29.*

CAPUT DECIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus ingrediens domum Zachæi, illi offert salutem. Secundo, vers. 12, dat parabolam viri nichilis, qui suas minas inter servos distribuit, ab eisque earum lucrum reposcit. Tertio, vers. 29, in die Palmarum Jerusalem cum triumpho et acclamatione Hosanna, quasi Messias rex ingreditur, ejusque excidium per Titum prævidens desit.

1. Et ingressus perambulabat Jericho. 2. Et ecce vir nomine Zachæus, et hic princeps erat publicanorum, et ipse dives; 3. et quærebat videre Jesum, qui esset, et non poterat præ turba, quia statura pusillus erat. 4. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, ut videret eum, quia inde erat transiturus. 5. Et cum venisset ad locum, suspiciens Jesus vidit illum: et dixit ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. 6. Et festinans descendit, et excepit illum gaudens. 7. Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes quod ad hominem peccatorum divertisset. 8. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; et si quid alique defraudavi, reddo quadruplum. 9. Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est; eo quod et ipse filius sit Abrahæ. 10. Venit enim Filius hominis quærere et salvum facere quod perierat. 11. Hæc illis audientibus, adiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Jerusalem; et quia existimarent quod confestim regnum Dei manifesta- retur. 12. Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, et reverti. 13. Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, et ait ad illos: Negotiamini dum venio. 14. Cives autem ejus oderant eum, et miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. 15. Et factum est ut rediret accepto regno; et jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset. 16. Venit autem primus, dicens: Domine mna tua decem mnas acquisi- vit. 17. Et ait illi: Euge, bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris præstantem habens super decem civitates. 18. Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas. 19. Et huic ait: Et tu, esto super quinque civitates. 20. Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario. 21. Timui enim te, quia homo austerus es, tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti. 22. Dicit ei: De ore tuo te ju- dico, serve nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, et

mensis quod non seminavi : 23. et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens: cum usuris utique exigessem illum? 24. Et astantibus dixit : Auferte ab illo mnam, et date illi qui decem mnas habet. 25. Et dixerunt ei : Domine, habet decem mnas. 26. Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, et abundabit; ab eo autem qui non habet, et quod habet auferetur ab eo. 27. Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super eos, adducite huc, et interficite ante me. 28. Et his dictis, præcedebat ascendens Hierosolymam. 29. Et factum est, cum appropinquasset ad Bethphage et Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos. 30. dicens : Ite in castellum quod contra est; in quod introeuntis, invenietis pullum asize alligatum, cui nemo unquam hominum sedit : solvite illum, et adducite. 31. Et si quis vos interrogaverit : Quare solvitis? sic dicetis ei : Quia Dominus operam ejus desiderat. 32. Abierunt autem qui missi erant, et invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum. 33. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos : Quid solvitis pullum? 34. At illi dixerunt : Quia Dominus eum necessarium habet. 35. Et duxerunt illum ad Jesum. Et jactantes vestimenta sua super pullum, imposuerunt Jesum. 36. Eunte autem illo, subternebant vestimenta sua in via. 37. Et cum appropinquaret jam ad descensum montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus, 38. dicentes : Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in celo, et gloria in excelsis. 39. Et quidam Pharisæorum de turbis, dixerunt ad illum : Magister, increpa discipulos tuos. 40. Quibus ipse ait : Dico vobis, quia si hi tacerint, lapides clamabunt. 41. Et ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam, dicens : 42. Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, que ad pacem tibi nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. 43. Quia venient dies in te; et circumdabunt te inimici tui vallo, et circumdabunt te, et coangustabunt te undique; 44. et ad terram prosterent te, et filios tuos, qui in te sunt, et non relinquent in te lapidem super lapidem; eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. 45. Et ingressus in templum, cepit ejicere vendentes in illo, et ementes, 46. dicens illis : Scriptum est : Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. 47. Et erat docens quotidie in templo. Præcipies autem Sacerdotum, et Scribæ, et Principes plebis quærebant illum perdere; 48. et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat, audiens illum.

1. ET INGRESSUS PERAMBULABAT JERICHO. — Alludit pergitur in narratione itineris Jesu; de eo enim dixit cap. præced., vers. 35 : « Factum est autem, cum appropinquaret Jericho, » etc. Christus enim juxta Jericho illuminavit cæcum, mox in ipsa Jericho Zachæum convertit : nullus enim locus, nullum iter, nullum temporis momentum Christi fuit otiosum; sed omnia heroicis signata virtutibus, beneficis et miraculis, ut nos idem facere doceret.

2. ET ECCE VIR NOME NE ZACHÆUS. — Hoc nomen fuit quasi omen future justificationis et purificationis. Zachæus enim hebr. idem est quod purus, limpidus, justus.

PRINCIPES PUBLICANORUM, — qui scilicet sub se habebat plures publicanos, id est exactores vocationem, que Romani et Tiberius Cæsar Judæis invivis imponerant. Unde publicani Judæis erant invisi et infames, ac כְּרִיסְטִים *parisim*, id est latro-

nes, vocabantur. Hebr. nō princeps vocabatur *Gabba* (unde nomen *Gabbella*) et publicani vocabantur *Gabbaim*, teste Angelo Caninio in *Notis Hebræis novi Testamenti*.

ET IPSE DIVES. — Solent enim principes publicanorum eligi non nisi divites, ut magnas pecunie summas principii, duro indiget, prænumerare possint, ac defectus publicanorum sibi subditorum in nullis supplere. Ad h. loc. Lucas, ut magis Christi gratiam et Zachæi virtutem illustret; quod scilicet opes amplas quas habebat, vocatione et amore Christi reliquerit, et in pauperes distribuerit.

3. ET QUÆREBAT VIDERE (Arabicus; intelligere) JESUM, QUIS ESSET. — q. d. Laborabat et satagebat, ut Jesu personam de facie nosset, quam ex fama virtutum et miraculorum tam celebrem videbat. Capimus enim viros fama celebres videre, et ex facie nosse. Sed Zachæus, præter naturalem dis-

iderium, agebatur etiam supernaturali, ex impulsu Spiritus Sancti, desiderans videlicet videre Jesum, ut ab eo a peccatis absolveretur, justificaretur et sanctificaretur. « Cupit, ait S. Chrysostomus, hom. *De Zachæo*, nosse aspectu, quem intuitus fuerat sensu; videre facie, quem viderat mente; contemplari presentem, quem nunquam viderat operantem; ut amor Christi Zachæi corde conceptus, etiam oculorum visibus saginaretur. »

ET NON POTERAT PRÆ TURBA, QUIA STATURA PUSILLUS ERAT, — sed animo celsus. Parvi enim, teste Aristotele in *Physiognom.*, solent esse magnanimi, quia virtus animi in parvo corpore contracta stringitur et accitur, que in magno dissipatur. Unde illud :

Major in exiguo regnabat corpore virtus.

Unde multi heroum et sanctorum fuerunt statura parvi, uti ostendi *Zachar.* iv. 10, et *Eccl.* xi. 3, ad illa : « Brevis in volatilibus apis; et initium dulcoris habet fructus ipsius. » In minimis enim maxime clucet summa Dei majestas, vis et magnitudo.

PRÆ TURBA. — Turba, inquit S. Cyrillus, est imperite multitudinis confusio, quam transcendere oportet, si velis Christum aspicere.

4. ET PRÆCURRENS ASCENDIT IN ARBOREM SYCOMORUM, ET VIDERET EUM : QUIA INDE (ILLAC) ERAT TRANSITURUS. — Quæres, quæ et qualis est arbor sycomorus, vel, ut Græci nonnulli invertunt, *morosus* : hebr. vocatur *siema*, indeque a Septuaginta et Thodot., *Amos* vii. 14, vocatur *sycomorus*. Respondetur : illam frequentem esse in Judea, ut patet III *Reg.* x. 27, et *Amos* vii, atque esse illam : quæ a Plinio, lib. XIII, cap. vii, dicitur ficus *Egyptia*; ac ab Aquila et Symmacho, *Amos* cap. vii, et Dioscoride, lib. *De Materia medicinali*, cap. cxlii, Græce appellatur *sycomorus*, id est ficus fatua, seu insipida; sed a Theophrasto, lib. IV *De Plantis*, cap. ii, et aliis, dicitur sycomorus, quasi ficus morus; quia scilicet fructus habet similes ficui, folia vero similia moro. Unde Lucas hic in Græco eam vocat *συκοπιχη* : *πιχη* autem proprie est morus arbor.

In hoc patet primo, sycomorum aliam esse arborem a caprifico (id liquet ex Dioscoride, loco jam citato); est tamen illa huic similis. Unde Theophrastus et Eulhyimius hic pro *sycomorum* legunt *caprificum*. Palei *secunda*, sycomorum Græce scribi in penultima tam per *omicron*, quam per *omega*, adeoque illam habere communem, id est tam brevem, quam longam; tum quia *πιχη*, id est fatuus, scribitur per *o*; tum quia morus arbor Græce scribitur tam per *o*, quam per *u*, ut patet ex Lexico Hesychii et cæterorum, atque ex Luca hic. Unde Poeta :

Comaque et in duris hærentia mora rabetis,

ubi e in *mora* quasi o longum facit. Idque liquet et etymo. Dieta est enim arbor *morus*, non a La-

tino *mora*, ut aliqui volunt (*mora* enim non potest esse etymon Græci *μορις*, sed a Græco *μωρος*, id est fatuus, per antiphrasin, quasi minime fatuus; sicut Thomas Morus, Anglie Cancellarius, Anglorum fuit sapientissimus. Est enim morus arborum prudentissimus, ut ait Plinius, lib. XVI, cap. xxv, quia lædi se a frigore non sinit, nec nisi plane eo peracto germen emittit; sed dum incipit, in tantum germinatio erumpit, ut una nocte eam peragat, etiam cum strepitu, licet alii morum nuncupatum putent, eo quod fructus nigros producat; *μορις* enim est nigrum, unde Mauri vocantur nigri. Hinc etiam Horatius, lib. II *Sermonum*, satyra IV :

Ille suberes
Æstates peraget, qui nigris prædida moris
Finit.

Mystice : Sycomorus est crux Christi ejusque doctrina, quæ Gentibus et terris hominibus visa est fatua meraque stultitia, sed Zachæo et fidelibus visa fuit sapientia — virtus Dei, I *Cor.* ii. Hinc et arbor velita, e qua Adam comedens, se et posteros perdidit, a multis pulatur fuisse ficus, ut dixi *Genes.* ii. 9. Fuit utique ficus, ac fatua, quia sub modico melle et dulcedine, continuit fel et amaritiam peccati, mortis et gehennæ, quam proinde Christus expliare debuit felle et amaritiam crucis et passionis suæ. Hinc *μορις*; Græcis non tantum arborem morum, sed et cruciatum, mortem et eandem significat.

Tropologie : Sycomorus docet nos amplecti illa que stulta sunt mundo, ut sapiamus Deo. Audi S. Gregorium, lib. XXVII *Moral.*, in fine : « Relinquamus noxiam sapientiam, ut discamus laudabilem fatuitatem, etc. Pusillus Zachæus sycomorum subit, et Domium vidit, quia qui mundi stultitiam humiliter eligant, ipsi dei sapientiam subtiliter contemplantur. Pusillitatem namque nostram ad videndum Domium turba præpedit, quia infirmitatem humane mentis, nec lucem veritatis intendat, curarum secularium tumultus premit. Sed prudenter sycomorum ascendimus, si provide eam, quæ divinitus percipitur, stultitiam mente venemus. » Particulatim deinde ipsum explicat : « Quid enim in hoc mundo stultus, quam amissa non querere, possessa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis iniuriis injuriam reddere, imo et adjunctis aliis patientiam præbere? Quasi enim sycomorum nos ascendere Dominus præcipit, cum dicit : Qui auferit que tua sunt, ne repetas. E. rursus : Si quis te percusserit in dextram maxillam, præbe illi et alteram. Per sycomorum Dominus transiens cernitur, quia per hanc sapientem stultitiam, cisi neodum ut est solide, jam tamen per contumplationis lumen dei sapientia quasi in transitu videtur. »

Theophylactus autem sic : Super sycomorum, id est super voluptatis dulcedinem, quæ signifi-

atur per ficum. ascendimus, inquit, per penitentiam, descendimus vero per humilitatem.

5. ET CUM VENISSET AD LOCUM SYCOMORI SUSPICENS JESUS, VIBIT ILLUM, ET EXIT AD EUM: ZACHAEUS, FESTINANS DESCENDE, QUAE HODIE IN DOMO TUA OPORTET ME MANERE. — Ardorem sui videndi in Zachaeo compensat Christus plena exhibitione et praesentia. Ideo enim ardorem istum Zachaeo inspiraverat, ut illum domum ejus ingrediendo expleret; imo ideo illae transibat Christus, ut ardorem hunc excitaret, et propter eum apud Zachaeum hospitaretur, totaque ejus domum benediceret ac salvaret. Ipse enim quasi salvator mundi venerat ad hoc, ut peccatores sanctificaret. Nam, etsi vocem invitantis Jesus non audierat, ait S. Ambrosius, viderat tamen affectum.

Querenti ergo Zachaeo Christum videre, Christus ei se non tantum videndum, sed et fruendum obtulit, adeoque domi ejus, praeter ceteris omnibus commemorari voluit.

Moraliter: discite hic desiderare Christum, Christusne alloquium internum et gratiam: maxime enim Christus se tibi offeret et desiderium tuum explebit; quoque majus fuerit desiderium, eo majus erit ejus alloquium; nam, ut ait Ecclesiasticus, cap. xv, Sapientia (Christus) Deum timenti et desideranti « obviabit, quasi mater honorificata, cibabit illum pane vitae et intellectus, et aqua sapientiae sulariter potabit illum. » Et cap. xxiv: « Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, et a generationibus meis implemini; spiritus enim meus sicut mel dulcis. » Et Christus ipse: « Si quis sitit, inquit, veniat ad me, et bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquae vitae, » Joan. cap. vii.

« Vidit ergo illum » oculis luminibusque corporis, et magis mentis, quibus animum Zachaei illustravit, ut cognosceret ipsum esse Salvatorem, qui peccata penitentibus remitteret, cisque salutem, id est justitiam, gratiam et gloriam conferret. Aspectus ergo Jesu non est sterilis et otiosus, sed efficax et operosus; solo enim aspectu homines ad sui amorem pellicit (multo magis quam lynx avis), convertit, immutat et salvat. Hinc, ut ait S. Augustinus, vidit Jesus animum Zachaei, promptissime amittentem ad sancte vivendum.

QUAE HODIE IN DOMO TUA OPORTET (EX MEO DECRETO, liberalitate et caritate, qua te et tuos domesticos prosequer. voloque salvare) ME MANERE. — Zachaeus, ait Titus, solam Jesu visionem desiderabat, sed qui novit plus facere, quam querimus, dedit ei super id quod expectabat; Christus enim sua munificentia supplicum preces excedit et veta. « Promittit Christus, ait Chrysostomus, hom. De Zachaeo, se ad ejus domum venturum, cuius desiderantis jam possederat animum. »

6. ET FESTINANS DESCENDIT (EN PROMPTAM ZACHAEI

obedientiam, qua meruit salvatem), ET EXCEPIT ILLUM GAUDENS. — Quia hospitio excepit Salvatorem, ab eoque salutem recepit; ubi enim hospitatur Salvator, ibi et salus. « Gaudens, ait Euthymius, quod non solum eum vidisset, uti optaverat, sed quod etiam ab ipso vocatus fuisset, quodque ipsum suscepisset; quod nunquam speraverat. »

7. ET CUM VIDISSENT OMNES (Pharisaei et Judaeorum coepta, qui publicanos quas seelatos oderant), MURMURABANT, DICENTES QUOD AD HOMINEM PECCATOREM DIVERTISSET. — Publicani enim a Judaeis habebantur impii, injusti, scelerati, et sapientales reipsa erant. Nonnulli « peccatorem » interpretantur Gentilem et idololatram. Talem enim fuisse Zachaeum censent Tertullianus, Cyprianus, Chrysostomus, Ambrosius, Beda, et ex his Maldonatus. Unde et Zachaeus restitutionem tantum injuste exactorum, qua juris est natura, commemorat, de nullis vero legis Mosaicae preceptis loquitur. Audi S. Chrysostomum, serm. De Zachaeo: « Filius Abrahae Zachaeus fide, non genere; merito, non sobole; devotione, non strepe. » Verum contrarium aequè probabile est, et forte probabilius, scilicet Zachaeum fuisse Judaeum, non Gentilem: primo, quia, vers. 9, vocatur « filius Abrahae; » secundo, quia Christus tantum cum Judaeis versatus est; missus enim erat ad oves Israel, quae perierunt: unde a Paulo, Rom. xv, 8, vocatur « minister circumcisionis, » id est circumcisorum, puta Judaeorum; tertio, quia Zachaeus est nomen Hebraeum; quarto, quia Pharisaei hoc non tacuissent, sed in faciem Christo objeissent: Quomodo tu te vendidisti pro Messia, qui cum impiis Gentilibus versaris, cum Messias solis Judaeis sit promissus? Ita Jansenius et alii.

8. STANS AUTEM ZACHAEUS, DIXIT AD DOMINUM: ECCE DIMIDIUM BONORUM MEORUM, DOMINE, DO PRETERIBUS; ET SI QUID ALIQUEM DEFRAUDAVI, REDDO QUADRUPLUM. — Non dubium est Christum more suo, mox ut ingressus est domum Zachaei, cepisse docere et hortari tam Zachaeum, quam domesticos ejus ad fidem et penitentiam, ac, de peccatis peniterent, promississe eis gratiam, justitiam et salutem; insuper eos adhortatum esse ad opum mundique contemptum, ut paupertatem et perfectionem Evangelicam se sequendo amplecterentur, ac sua in pauperes distribuerent, ut thesaurum in caelis et contemptum in hac vita reciperent. Subiicit quidem haec Lucas brevitate studio, et ex sequentibus, atque et ex his quae sepius, ac proserim paulo ante, cap. xviii, vers. 22, de Christi consuetudine docendi et praedicandi narravit, ea intelligenda relinquunt. Nam haec Christi sermonibus, per interitum Christi gratiam, Zachaeus plane ad fidem, penitentiam, paupertatem, ac opum mundique contemptum conversus, dixit Christo:

ECCE DIMIDIUM BONORUM MEORUM, DOMINE, DO PAUPERIBUS. — Alterum ergo dimidium reservat

As 2
dicitur
fieri
Gentilium

non sibi, sed ut injuste fraudata aliis restituat: subdit enim: « Et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum. » De, reddo, id est dare, reddere juxta tuam doctrinam et exhortationem, ex parte frimter decerne, constituo et addico. Unde ob hoc penitens Zachaei efficax propositum, Christus quasi praemium subiecit: « Hodie salus domui huic facta est. » Ita S. Ambrosius, Beda, Euthymius hic; Tertullianus, libro IV Contra Marcionem; Fulgentius, epist. ad Gallum. Est Hebraismus similis illi Pharaonis, Exodi v. 10: « Non do vobis paleas, » id est decerno jubeoque, ut amplius vobis non dentur paleae. Et Matth. xxvi, 18: « Apud te facio (id est facere volo, destino) pascha. » S. Cyprianus tamen, tract. De Opere et Eleemosyna, 7, do et reddo per praeteritum exponit, scilicet per dedi, reddidi, quasi jam ante, ex aliis Christi praedicationibus, quas Zachaeus audierat, conversus fuerit.

ET SI QUID ALIQUEM DEFRAUDAVI. — Graece *λεωτοεστραξα*, id est do et reddo per praeteritum exponit, scilicet per dedi, reddidi, quasi jam ante, ex aliis Christi praedicationibus, quas Zachaeus audierat, conversus fuerit. Et si quid aliquem defraudavi. — Graece *λεωτοεστραξα*, id est do et reddo per praeteritum exponit, scilicet per dedi, reddidi, quasi jam ante, ex aliis Christi praedicationibus, quas Zachaeus audierat, conversus fuerit. Et si quid aliquem defraudavi. — Graece *λεωτοεστραξα*, id est do et reddo per praeteritum exponit, scilicet per dedi, reddidi, quasi jam ante, ex aliis Christi praedicationibus, quas Zachaeus audierat, conversus fuerit.

Vide hic subitam miramque conversionem Zachaei, per potentem Christi gratiam, qua ipse illico non tantum penituit, sed et bonis omnibus, quibus antea addictus erat, se abdicare decrevit; dimidium enim pauperibus, dimidium restitutioni addixit. Quare subito amplexus est consilium paupertatis Evangelicae, ut omnibus relictis, pauperem Christum pauper sequeretur, ac vel mendicatio, vel labore manuum victum sibi pararet. Unde S. Chrysostomus, hom. De Zachaeo: « Audi mirabile, inquit, nondum didicisti, et obedisti: nempe Salvator justitiae radiis nequitiie caliginem fugavit. » Et Beda: « Ecce, inquit, camelus deposita sarcina per foramen acus transit, id est relicto divitiarum amore, benedictionem Dominice susceptionis accepit. Haec est enim sapiens illa stultitia, quam de sycomoro publicanus, quasi fructum vitae legerat, rapta reddere, propria relinquere, visibilia contemnere. » Et Theophylactus: « Vides, ait, avaritiam, non parce seminare coepit, neque pauca quadam dedit, sed totam vitam. » Unde S. Bernardus, serm. I in festo omnium Sanctorum, suos Religiosos alloquens: « Zachaeus, inquit, ejus laus est in Evangelio, dimidium bonorum suorum dedit pauperibus; sed ego multos Zachaeos hic video, qui nihil sibi ex omnibus reliquere. Quis mihi scribet hoc Evangelium de Zachaei istis? imo de Petris istis? quis fiducialiter loquatur: Domine, ecce nos reliquimus omnia, et seculi sumus te? sed scriptum est jam in Evange-

nam
bonorum
restituere
partem
fructus
acquisi-

ti. Za
aliam.

lio aeterno, in libro vitae scriptum est et signatum. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. »

REDDO, — id est decerno et firmiter propono reddere, nec dubium quin ipse efficax hoc propositum statim reipsa exsecutus sit et in opus contulerit. « Alterum enim, ait S. Ambrosius, non sat, nec habet gratiam liberalitatis, si injuria perseverat; quia non spolia, sed dona quaruntur. » Nam, ut inquit v. Augustinus, epist. 54, « Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. »

QUADRUPLUM. — Non quasi lege naturae, vel Mosaica teneat reddere quadruplum, cum ad simplicem dantaxat utraque me obliget, sed ex ferventi caritate et penitentia, hunc heroicum, magnumque et superabundantem restitutionis et justitiae actum edere constituo; quia hoc quadruplum conforme est legi, quae, Exodi xxii, 1, furem ovis a iudice condemnari jubet ad restitutionem quatuor ovium. Dicit hoc Zachaeus, non ex jactantia et ostentatione, sed partim ex favore a Christo et Spiritu Sancto sibi indito; partim ut retundat calumniam Scribarum Christo obiectientium; quod ad se peccatorem divertisset ostendit enim se jam non esse peccatorem, sed penitentem, justum, imo iustis iustiorum et sanctum.

Tropologicae: S Chrysostomus, hom. 78 in Matth., docet domum animae orandam esse eleemosyna et justitia, uti oravit Zachaeus, si Christum in ea hospitio exciperet velimus.

9. AIT JESUS AD EUM, — ad ejus verba respondens; ita tamen ut non tam ad eum, quam ad discipulos turbamque circumstantem vulgum vocemque dirigeret. Similis enallage persona est Rom. x, 2; Psal. xxxiii et alibi (1).

QUAE (QUOD) HODIE SALUS DOMUI HUIC FACTA EST. — « Ejecta perditione, ait Euthymius, quae in ea morabatur, propter avaritiam et injustitiam; » Arabicus, hodie convenit salus habitatoribus hujus domus, q. d. Quia Zachaeus tantum penitentiae, emendationis, eleemosynae, restitutionis fervorem et spiritum, illi a me exterius docente, et interius mentem commovente inditum, ostendit; hinc salutem, id est gratiam et justitiam eximiam, adipiscitur; ut, si in ea perseveraverit, salutem et gloriam aeternam consequatur, quam ex nunc hodie illi addico et promitto.

DOMUS HUIC. — Hinc liquet quod, Zachaeo credente et converso ad Christum, omnes ejus domestici, heri sui exemplo et imitatione, in Christum crediderint, penituerint, justificati et sanctificati sint.

Porro, Zachaeus a Christo conversus, post ejus mortem et ascensionem, assecla fuit S. Petri et ab eo ordinatus fuit Caesareae Palaestinae Epis-

(1) Igitur *τις* *αρις* hic reddi debet: de eo, respectu ejus, qua ratione propositio *τις* haud raro occurrit.

copus, uti narrat S. Clemens, lib. I et III *Recog.*

EO QUOD ET IPSE SIT FILIUS ABRAHE. — Quia scilicet imitatus est fidem, iustitiam et sanctitatem Abraham: bona enim sua partiendo, ait Beda, pauperibus reliquit, ut ille terram et domum paternam. Ait vero: « Et ipse, » significans non solum justos, sed et eos qui ab iniustitia respiscunt, ad promissionis filios pertinere. Sic et Tertullianus, libro IV *Contra Marc.*; Cyprianus et alii superius citati. Audi S. Chrysostomum, hom. *De Zachaeo*, quæ est ultima tomii II: « Zachæus totum quod habuit obtulit, qui patrimoniis partem reddendis fraudibus reservavit; sed Abraham Domino filium, Zachæus substantiam obtulit. Ille heredem, hic hereditatem donavit; ille immolandum solum quod habuit pignus exhibuit, hic patrimoniis substantiam Domino immolavit. Unde recte Abraham filius Zachæus nuncupatur, dum ordinem glorie paternæ exequitur. »

Rursus Zachæus fuit « filius Abraham, » quia Judæus et ex Abraham prognatus, quasi Christus Pharisæis murmurantibus, quod ad Zachæum publicanum divertisset, respondeat dicatque: Non est quod iudeo murem, quia Zachæus est Israëlita, et in Abraham patriarcha et patre suo jux proximum habet ad Messiam et salutem. Quare a me Messia, quia publicanus, negligi non debuit, sed quia penitens, suscipi et benedici.

Allegorie et topologie: singulas hujus historie partes cubitæ fidei et sancto ita adaptat Beda: Zachæus, id est purus et justificatus, significat credentem ex Gentibus populum, qui temporalium occupatione depressus erat et minimus, voluit videre Christum intrantem Jericho, id est fidem quam Christus mundo attulit, participare; turba est vitiorum consuetudo, quam obstantem transcendit, terrena relinquendo et crucis arborem ascendendo. Sycomoros alta arbor, unde et cæsa nuncupatur, et ficus fatua dicitur; irridetur scilicet ab incredulis crux ut fatua, sed alit credentes ut ficus. Ascendit pusillus, cum quilibet humilis clamet: « Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. » Venit eo Dominus, per predicatores scilicet ad populum nationum; « a vidit, » id est per gratiam elegit; manet in domo pusilli Zachæi, id est in humilium nationum corde quiescit; descendit iste de sycomoro: et si enim cognovimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus; et si enim mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.

Porro, Ecclesia hoc de Zachæo Evangelium apposite legit in dedicatione ecclesiarum. *Primo*, quia Christus in eo ait: « Hodie salus domui huic facta est, » quod recte competit ecclesiis, cum dedicantur; dedicatio est enim quasi salus ecclesie; per illam enim ecclesia dedicatur ad multorum, qui in ea per prædicationem, orationem, contritionem, confessionem et absolutionem jus-

tificandi sunt, salutem. *Secundo*, ait Christus: « Hodie in domo tua oportet me manere. » Simili enim modo Christus manet in ecclesia dedicata, per venerabile Eucharistie sacrificium et Sacramentum. Per dedicationem enim ecclesia fit domus Dei et habitaculum Christi. *Tertio*, quia materialis ecclesia typus est spiritualis ecclesie, scilicet animæ fidelis, in qua magis habitare desiderat Christus, perinde atque hic ipse magis in anima, quam in domo Zachæi commorari optabat, juxta illud: « Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui est in vobis, » I Cor. VI, 19. Et mox: « Glorificate et portate Deum in corpore vestro. »

10. VENIT ENIM FILIUS HOMINIS QUERERE ET SALVUM FACERE QUOD PERIERAT. — *g. d.* Non mirum quod Christus Zachæum, publicanos et peccatores adierit, converterit, salvavit, quia ad hoc missus erat a Patre et ad hoc ipse venerat in mundum. Sicut ergo peritia et virtus excellentis medici in eo ostenditur, si morbos inveteratos, incurabiles et desperatos curet; ita virtus summa Christi archiatri est in curandis animi morbis, per naturam insanabilibus, qualis est avaritia in publicanis. Hinc Zachæum publicanum non tantum ad avaritiæ, sed et opum omnium contemptum, ac ad amplectendam pauperitatem Evangelicam traduxit. Hinc et Matthæum publicanum vocavit et creavit Apostolum. Similis fuit conversio et mutatio Petri publicani, sive Telonarii, uti narrat Leontius in Vita S. Joannis Eleemosynarii. Hic enim Petrus avarissimus erat, ut pauperes inter se certarent, quis ab eo extorque posset eleemosynam. Oblitus se unus, qui ostendendo Petro suam inopiam, panem illi extorsit. Indignans enim Petrus eum sibi offerri, panem illi ad caput projecit: sequenti nocte, Petrus per visum vidit se rapti a nigris Æthiopicis ad tribunal Christi, ac in bilance merita sua et demerita appendi. Cumque sinistre lancis demerita preponderarent, vidit in dextra lance panem, quem pauperi proiecerat, positum, fere æquiponderare lanci sinistra, sibi que dicit: « Vade, operare, et hinc panem lanceque plura adice. » Mox evigilans, vimque eleemosynæ agnoscentes, omnia sua in pauperes distribuit, ac tandem se ipsum a famulo jussit vendi Hierosolymæ triginta nummis, et pretium dari pauperibus, ut instar Christi se summe humillaret ac per charitatem totum in pauperes expendere. Quare Christus semel et iterum illi apparet, se omne hoc pretium recepisse testatus est. Tandem vir tartarus a peregrinis Hierosolymam proficiscentibus, a convivio de more hero suo et convivis serviens agnitus, illico fugit, ac ostiario surdo et muto usum aurium et lingue restituit, dum ab eo reserari ostium ad legem postulavit et impetravit.

11. HÆC ILLIS AUDIENTIBUS, ADJICIENS DIXIT PARABOLAM, EO QUOD ESSET PROPE JERUSALEM: ET QUIA EXISTARENT QUOD CONFESTIM REGNUM DEI

MANIFESTARETUR. — Christus enim sæpe regni sui mentionem fecerat, illudque suis promiserat: unde Apostoli sperabant id nunc futurum, eo quod pergeret Hierosolymam, quæ erat metropolis Judææ, fueratque regia Davidis, Salomonis cæterorumque regum. Putabant ergo Christum pari modo in Hierosolyma regnum suum inchoaturum, ac se velut Christi familiares, ejus fore participes, atque inter primos cum eo regnatura. Agebat spem celebritas et gloria Christi, tot recentibus miraculis, ac nominatim stupenda Zachæi conversione, inclarescens et effulgurans. Ex hac spe et suspitione, paulo post Jesu ingrediente Jerusalem, Apostoli cum asino imposuerunt, ac turbæ eidem quasi Messie regi in Jerusalem inaugurando acclamarunt: « Benedictum quod venit regnum patris nostri David: Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, » infra vers. 38. Christus ergo, ut hanc opinionem esse eximal, parabolam sequentem inducit, qua significat se prius a Judæis occidendum, ac deinde resurrecturum et gloriose per fidem in toto orbe regnaturum.

VER. 11. 12. HOMO QUIDAM NOBILIS (SYTIUS, filius magni stemmatis) ABIT IN REGIONEM LONGINQUAM ACCIPERE SUI REGNUM, ET REVERTI (I). — Hic « nobilis » est Christus qua homo. Nam, ut ait S. Basilus in *Cateca*: « Christus nobilis est, non solum secundum deitatem, sed etiam secundum genus humanum, ex semine David secundum carnem exortus, » juxta illud, quod de Filio hominis vidit audire Daniel, cap. VII, 14: « Et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum. » Adhibebim Eusebium: « Nondum se regem appellat, quia in prima apparitione nondum regia fungebatur potestate. » Licet enim Christo, ab initio incarnationis sue, debitum esset hoc regnum ob unionem hypostaticam cum Verbo, tamen ipse illud passionis et morte in cruce mereri voluit, nec nisi post resurrectionem illius possessionem adire, juxta illud cap. XXIV, 26: « Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? » Christus ergo abili « in regionem longinquam, » dum quadagesimo die a morte et resurrectione abili in cælum, ubi adit possessionem regni sui, ut scilicet sit flex totius mundi, regnetque in terra, æque ac in cælo. Ita Theophylactus, Titus, Euthymius et alii. E cælo vero revertetur Christus in terram ad quem judicis, tum ut regnum hoc visibiliter omnibus hominibus ostendat; tum ut quasi rex omnium tam electorum, quam reprobatorum, sibi infidelium et inobedientium, judicium extremum peragat; tum ut electos suos in regnum cælestis inducat, eosque glorie sue par-

ticipes efficiat, juxta illud quod in ascensione Christi Apostolis indicantur angelis, *Actorum* I, vers. 11: « Illic Jesus, qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet quemamodum vidistis eum euntem in cælum. » Tunc ergo redibit Christus, ut regnum terræ regno cælo conjungat, ostendatque se terræ et cælo dominari, utque fideles suos e terra in regnum cælestis transferat.

13. VOCATIS AUTEM SERVIS SUIS, DEDIT ILLIS DENARIUM UNUM, — ut lucrum memm æque ac vestrum augentis. « Decem, » id est omnibus servis suis; unumque enim unam dedit minam, ut patet ex seq. Decem minas ergo totidem servis dedit. Denarius enim, ait Euthymius, symbolum est multitudinis et universalitatis: post denarium enim rediit ad unitatem cæterosque numeros, ex quibus denario adjunctis, sequentium omnium fit compositio, ordo et numerus.

MINAS. — Hebr. et Græce *mina*, idem est quod *mina*, a *rad.* מנא, id est numeravit, unde *mane*, *rad.* מנא, *phases*, *Daniel*. v. *Mina* autem erat duplex: Attica, quæ continebat drachmas centum: drachma est Julius Romanus, sive regalis Hispanicus; drachma enim est octava pars uncie: duodecim faciunt libram communem, sedecim majorem, quare *mina* Attica argenti continet centum julios, id est decem aureos Romanos; *mina* vero auri continet centum coronatos aureos, teste Budeo libro *De Assæ*. Hebræa vero *mina* erat duplo major: Attica enim continebat unam libram, Hebræa vero libras duas cum dimidia. Ezechiel, cap. XLV, 12, ait *minam* continere 60 siclos, id est 240 drachmas; siclus enim erat tetradrachmus, continebat enim quatuor drachmas. *Mina* ergo auri Hebræa continebat 240 aureos, argenti vero 240 julios, sive regales. S. Mattheus, cap. XXV, eandem narrans parabolam, pro *mina* habet talentum, quod apud Hebræos continebat minas Hebræas 60. Potuit Christus utrumque nominare, presertim si parabolam variando non nihil (ut fieri solet) repetiderit.

NEGOTIUM DENI VENIO. — Christus vult nos continuo minis suis, id est talentis, donis, gratiis suis, quas ipse nobis dedit a negotiari, ut nobis operum et meritorum lucrum assidue augeamus. Velut ergo nos otiari: quare tota vita nostra debet esse non otium, sed negotium lucris spiritualibus continuum. « Quod profecto negotium, ait S. Gregorius, lib. I, epist. 39 ad *Donicum*, tunc vere nos agimus, si vivendo et loquendo proximorum animas lucratur; si a firmos quosque cælestis regni gaudia predicando, in superno amore roboramus; si proteros ac tumidos, gehennæ supplicia terribiliter insonando, flectimus; si nulli contra veritatem parcimus; si supernis amicitias dedit, humanas inimicitias non timemus. » Paulo post vero addit: « Sed ad hoc ego pondus meæ infirmitatis expavescio, et quod accepto regno paterfamilias rodeat, rationem nobiscum positum.

(1) Hujus parabolæ ratio, ut animadvertit Kainoel in h. l., repetenda est ex moribus post Herodis tempora in Judæa receptis, reges nimirum Judæorum, non tam jure natalium, quam potius beneficio imperatorum Romanorum regnare. Quæ de legatione, vers. 14, multaque aliæ et ornatum parabolæ pertinent.

aspicio, sed qua eum mente sustinco, cui de suscepto negotio, animarum iterum aut nullum, aut pene nullum reporto? Hæc ille, quo humilior, eo maior.

Vers. 14. 14. CIVIS AUTEM EJUS ODERANT EUM («civis;» Syrus, filii civitatis ejus, puta Scribæ et Judæi oderant Jesum, quod vitia eorum taxaret); ET MISERUNT LEGATIONEM (legatos) POST ILLUM DICENTES (legatis suis): NOLIMUS HUNC (Jesum pauperem, vilem et fabri filium) REGNARE SUPER NOS. — Id impletum est post mortem, resurrectionem et ascensionem Christi in cælum; cum miserunt Saulum Damascum, ut omnes in Christum credentes caperet, fidemque, nomen et regnum Christi exterminaret. Nem cum idem S. Petrum et Apostolos incarcerationi et flagellaverunt, S. Stephanum lapidarunt, S. Jacobum occiderunt cæterosque Christianos persecuti sunt, ut patet ex *Actis Apostolorum*, et etiamnum persequuntur.

Vers. 15. 15. ET FACTUM EST UT REDIRET ACCEPTO REGNO. — Syrus et Arabicus, *cumquo accepisset regnum, et reversus fuisset.* «De secundo adventu est hic sermo, ait Euthymius, quando revertetur cum potestate magna et gloria, sedebitque super sedem glorie sue; nam tunc rationem ponens, reddet unicuique juxta opera sua.» Sic et S. Augustinus, Theophylactus, Beda et reliqui. Cætera exposui *Matth. xxv, 19.*

Vers. 16. 16. MNA TUA DECEM MNAS ACQUISIVIT. — Græce ἀποκτησάτω, id est operata est, sicut semen unum tritici seminatum in agro, virtute sua sagens succum et terræ, eumque in se convertens, in messe producit decem, imo 30 et 60 semina granaque tritici. Unde Arabicus vertit, *mna tua facta est in decem.* Non dicit: Ego acquisivi, sed: «Mna tua acquisivi;» quia esto ad bonum opus concurrat libertas et cooperatio arbitrii nostri, tamen tota vis et virtus operandi divina est a gratia, non a libero arbitrio: ab hoc enim opus habet quod sit supernaturale, Deo gratum et meritorium. Unde Paulus: «Gratia Dei sum, inquit, quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi; non ego autem, sed gratia Dei mecum,» *I Cor. xv, 10.*

Vers. 17. 17. ET AIT ILLI: EGGE, SERVE BONE, QUIA IN DOMICO (in una mina expendenda) FUISTI FIDELIS, ERIS POTESTATEM HABENS SUPER DECEM CIVITATES. — Id est, pro una mina centum, adeoque mille et mille, imo regnum provincie sive decapoleos, puta decem civitatum et plurimum recipies, q. d. Pro parvo labore et cura in terra, magna, imo maxima et ineffabilia in celo premia referes, ac presertim præeris iis in quos tua Dei dona in terra expendis, quoque ad Christum converteris, vel in fide et virtute promoveris. Causam dat S. Ambrosius: «Nam sicut angeli præsumt, ita et hi qui vitam meruerunt angelorum.» Ac pressius Beda: «Eslo, inquit, potestatem habens super decem civitates, hoc est abundantiorum

felicitem atque honorem sortieris in cælis, et pro omnibus, ac ab omnibus, quibus fuisti cooperator salutationis, glorificaberis in supernis. Nam et post judicium manebit in beatis ordo dignitatis, ac congruus ad invicem honorationis. Unde dicit Apostolus: *Quæ est spes nostra ac gaudium, cui corona gloria? Nunc vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus?* *I Thessal. ii, 19.*

18. ET ALTER VENIT, DICENS: DOMINE, MNA TUA VENEGIT QUINQUE MNAS. — Ille patet usus liberi arbitrii, et quantum faciat ejus strenua cum gratia cooperatio. Nam prior cum una mina strenue negotians et cooperans, lucratus fuit decem minas, vers. 16, hic vero lentius et remissius cooperans, ex una mina lucratus est quinque minas duntaxat.

19. ET HUC AIT: ET TU, ESTO SUPER QUINQUE CIVITATES. — «Conformiter ad mensuram studii cujusque, ait Euthymius, mensuratur et honor et beneficium.»

ET ALTER VENIT, DICENS: DOMINE, ECCE MNA TUA, QUAM HABI REPOSITAM IN SUDARIO (1). — Tibi integram, sed sine lucro, et non auclam vel multiplicatam, restitui. Pecuniam in sudario ligare, est percepta dona sub otio leni torporis abscondere, ait Beda.

27. VERENTAMEN INIMICOS MEOS ILLOS (Judeos civis imcos), QUI NOLUERUNT ME REGNARE SUPER SE, ADDICITE HUC (ad tribunal meum, super vallem Josaphat et Jerusalem), ET INTERIFICITE ANTE ME. — Græce, *jugulate in conspectu meo.* Alludit ad reges victores, qui rebelles suos debellatos mactant et jugulant: per jugulationem hanc significat Judæorum cæterorumque Christi hostium extremum judicium et condemnationem ad æternam in gehenna mortem, sed vivam et vitalem, ut scilicet mortiferis penis et incendiis jugiter torqueantur et nunquam moriantur. Alludit ad Titum, qui devictos Judæos jugulavit. Sed per hoc ad litteram præcise intelligit Judæorum condemnationem et gehennam; hanc enim eis irrogabit, cum e celo redierit ad judicium, ut Judæos reprobosque judicet et damnet.

28. ET HIS DICTIS, PRÆCEDEBAT (ex Jericho et Veni domo Zachari) ASCENDENS HIERSOLYMIAM, — ut ibi dicta sua de passione, cruce, morte, indeque resurrectione, regno, gloria et judicio ipso facti et reipsa implere inciperet. Præibat autem Antipolis ab hoc itinere abhorrentibus, quasi dux et antesignanus, ut ostenderet se hilariter et fortiter ire ad mortem. Imo quasi mortem ad duellum provocare; per mortem enim iterum rat in regionem longinquam, puta in cælum, ad capeendum regnum cæleste et æternum.

(1) *Ἐσθλάσιον, sudarium, vox origina Latina, proprie notat lineam quo sudor faciei abstergitur; e lingua Latina migravit in Græcam Syriacamque, ita ut his in linguis latiori sensu adhiberetur, et significaret lineam quo aliquid (v. g. mortui caput) velatur et absconditur (v. g. argentum).*

37. LAUDARE DEUM, etc. (dicentes: «Hosanna filio David;» vide dicta *Matth. xxi, 9*) SUPER OMNIBUS, QUAS VIDERANT, VIRTUTIBUS. — Græce ἀνεύθετο, id est factis potentibus, maxime ob recentem Lazari a morte resurrectionem; ob hanc enim venit et turbæ obviam, ut ait Joannes, *xii, 18, Ita Beda.*

38. DICENTES: BENEDICTUS, QUI VENIT REX IN FOMINE DORINI, — dula rex noster Messias, sive Christus, a Deo missus ad nos salvandos et bandos.

PAX IN COELO (supple: sit, ut scilicet per Christum pax fiat inter nos ac Deum, et angelos nobis ob peccata offensos, ideoque), GLORIA (sit Deo, in EXCELSIS — cælis habitanti. Audi Bedam: «Rex dicitur, non ad exigendum tributum, vel ferro exercitum armandum, hostesque visibiliter debellandos; sed quia mentes regat et in regnum eorum credentes perducat.» Causam subdit Beda: «Quia Christus in carne totius mundi propitiatus illuxit, pulchre sibi invicem in laudes ejus concinunt ecclesia, id est angeli, qui eo nascenti cantantur, et terrena, id est homines, qui laudant, cum se celo redditurus esset.» Et Theophylactus: «Significatur, ait, evanuisse bellum antiquum, quo Deo adversabamur, et laudari ab angelis Deum in tali reconciliatione; et quidem hoc ipsum quod Deus ambulat in territorio nostro, significat ipsum nobiscum habere concordiam.»

41. ET UT APPROPINQUAVIT, VIDENS CIVITATEM (Jerusalem), FLEVIT SUPER ILLAM. — Ut viscera charitatis erga eam ostenderet, quam scilicet sibi cordi et curæ esset Judæorum salus, ad hanc enim a Patre missus erat ad Judæos, quasi Messias et Salvator. «Flevit» ergo inter gaudia triumphi et inter faustas gratulantium, et *ἠύδα* vociferantium acclamationes; ut hæc gaudia injecto quasi felle temperaret. Dellevit autem Hierosolymitanorum tum cæcitatem, obdurationem et ingratitude, quod se Messiam et Salvatorem recipere nollent; tum Dei in eos vindictam et gentis suæ excidium per Titum; tum quod videret laboris et dolores suos pro iis susceptos, frustrari et irritos cadere. Hæc tria enim Christo lacrymas excusserunt ex doloris vehementia. Ita S. Cyrillus, Beda, Theophylactus et alii.

Tropologiee Græcæ: Christus, inquit, beatitudines omnes in se firmavit exemplo; dixerat: *Beati fentes, itaque fiat.*

42. DICENS: QUIA (quod) SI COGNOVISSES (cognosceres) ET TU (sicut ego cognosco, ait S. Gregorius, *hom. 39*; Beda et alii), ET QUIDEM IN HAC DIE TUA (qua ingredior ad te, quasi Messias rex tuus ad tuam salutem, ut te salvem et beem in æternum, juxta oraculum Zachariæ, cap. 1x) QUÆ AD PACEM VENI. — Refer ad cognovisses, q. d. Si cognovisses ea (Græce enim est τὰ) quæ ad tuam pacem, id est ad tuum bonum, salutem et felicitatem faciunt, scilicet penitentiam et fidem

in me, quam tibi per triennium prædicavi: *scilicet* audi: ulique flores, sicut ego fleo, tua scilicet, et tuam præteritam cæcitatem et obstinationem. Euthymius supplet: *Nequaquam perires; alii: Aberte gereres, me audires et in me crederes.* Illic Syrus vertit, *neque si tu nosset ea quæ sunt ad pacem tuam vel salutem isto die tuo; Arabicus, si cognovisses et tu et in hac die, quantum est tibi in ea pacis.* Pax Hebræis prosperitatem, salutem, felicitatem omnique bonum tam corporis quam animi significat.

Est apostopesis, significans vehementem Christi pathos doloris, æque ac indignationis; exprobrat enim Christus ingratis urbi suam infidelitatem, obstinationem, ingratitude. Hoc pathos in Christo tantum fuit, ut ei vocem intercherit, ideoque per apostopesim, eum silere id quod dixi, coegerit. «Conserveverunt enim, ait Euthymius, flentes verba per affectus vehementia abruptum.» Rursum magnum est pathos in voce et tu; tu, o filia Sion, a me adeo amata, honorata, locupletata, edocta, quomodo me non agnoscis, imo me ut falsum Messiam rejicis, persequeris, damnas, occidis, et occidit? Ego enim propter te e celo in terram descendi, propter te in Bethlehem juxta Jerusalem, natus sum, propter te triginta quatuor annos in conti-no labore, dolore, paupertate vixi. Triennium totum tuos vios et castella obeundo, prædicavi et docui, tuos Ierosos, agros, demanicos sanavi, tuos mortuos vita restitui. Tu ergo, filia Jerusalem, filia adeo a me dilecta, cur me tui tam amantem non redamas, sed velut hostem spernis et perimis? veniet, et brevi veniet, dies illa magna Dei, qua sero perfidiam tuam agnosces ac tuam cæcitatem frustra deplorabis. Hæc est dies tue, ir. qua opibus, deliciis, pompis tuis vane exultas. Veniet mox dies mea, imo dies Dei, qua te accerrime castigabit, et funditus excinet, in qua inconsolabiles et perennes fundes acerbissimi doloris lacrymas.

Simile est pathos in filio Christi ad Judam proditorem: «Tu vero unanimis, dux meus et natus meus, etc.» Sic et Julius Cæsar, cum a 23 Senatoribus in curia necaretur, inter eos videns et Brutum suum: «Tu etiam, fili mi, inquit, in necem meam ris,» mean, inquit, qui tibi quasi pater exiisti? Ita Sæmonius in ejus Vita, cap. lxxxvii.

Maldonatus pro τὸ, id est quæ, legit τὴ, id est hæc, scilicet *quæque*, id est *die, τ. d.* Si cognosceres in hac die, in qua omni fructus pæce, prosperitate et rerum abundantia, quod inimici obsessione te egingit, capient et excident; subaudi: ulique amarissime mecum feres.

Tropologiee S. Gregorius, *hom. 39*: «Suam hie diem, inquit, habet anima perversa, qua transitorio gaudet in tempore. Cui ea que adsunt, ad pacem sunt; quia dum rebus temporalibus letatur, dum hominibus extolitur, deum a

Cur
Christus
videns
Jerusalem
flevit
super
illam

Kal ob
icm

voluptate resolvitur, dum nulla poena venturae formidine terretur, pacem habet in die sua, quae grave damnationis scandalum in die habebit aliena: ibi enim affligenda est, ubi iusti letabuntur, et cuncta quae modo ei ad pacem sunt, tunc in amaritudinem vertentur; quia rixari se cum incipiet, cur damnationem, quam patitur, non exparvit, cur a prospiciendis malis sequentibus oculos mentis clausit.

NUNC AUTEM ABSCONDITA SUNT AB OCULIS TUIS. — «quod de industria scire nolueris, ait Titus, et Eusebius in *Catena*. Notat, ait, suum adventum ad pacem totius mundi factum, quem isti, quia recipere noluerunt, dicuntur eis fuisse absconditum. Abscondita ergo Iudaeis fuit Christi incarnatio, praedictio, passio, resurrectio, aequae ac sua perfidia, caecitas, ingratitude, ideoque sua vindicta et exilium per Titum; q. d., ait S. Gregorius, *hom. 39*: «Si mala imminenda videres, leta in presentibus prosperis non esses.»

Tropologicae, eisdem S. Gregorius: «Anima perversa, inquit, dum in presentis vitae oblectationibus se deserit, quid aliud quam clausis oculis ad ignem vadit? Unde bene scriptum est: In die honorum ne immemor sis malorum. Et inde per Paulum dicitur: Qui gaudent, tanquam non gaudentes sicut; quia et ei qua est presentis temporis, ita est agenda laetitia, ut nunquam amaritudo sequentis iudicii recedat a memoria, quatenus duce mens pavida extremae ultionis timore transfigitur, quantum nunc praesens laetitia, tantum post ira subsequens temperetur.»

43. QUIA VENIENT DIES IN TE (tibi), ET CIRCUMDABUNT TE INIMICI TUI VALLO, ET CIRCUMDABUNT TE. — Graece, *circumdabunt inimici tui vallum tibi, et circumdabunt te*; Arabice, *profecto venient dies in quibus effugii; Arabice, profectovenient dies in quibus inimici tui proficient vaxillo tua, et circumdabunt te*. Vallum est munimentum castrorum, quod ex vallibus, id est palls fit, aggregata simul terrae, cespitis et lapidum copia; unde et agger dicitur. Quam vere id praedixerit Christus, testatur Iosephus, qui, lib. VI, cap. vii et xiii *Belli*, narrat Titum et Romanos circa Jerusalem tres aggeres crevisse, deinde solius tridui spatio totam urbem muro cinxisse: per circuitum enim urbis murum 390 stadiorum extruxisse, ut nulli pateret exitus, vel transitus.

Aliud Christus ad illud *Isaiae*, cap. xxxix, 1 et seq.: «Vae Ariel, Ariel, civitas quam expugnavit David, etc. Et circumvallabo Ariel, et erit tristis, et moerens, et erit mihi quasi Ariel.» Vide ibi dicta Jerusalem enim, quae prius fortis erat et invicta, erat quasi Ariel, id est leo Dei: nunc a me deserta et excidio Romanis tradita,

erit quasi aries iustitiae et vindictae divinae immolatus. Ita Eusebius, Cyrillus et Theodoretus in *Isaiae* cap. xxxix, 1.

ET COANGUSTABUNT TE. — Ad tantas famis et aerumarum angustias redigent, ut et matres filios suos vorent: vide Iosephum, lib. VI *Belli*, cap. xiv et seq.

44. ET AD TERRAM PROSTERNENT TE (Graece *ὄψωμαι*, id est solo aequabunt) (1), ET FILIOS TUOS, QUI IN TE SUNT, ET NON RELINQUENT IN TE LAPIDEM SUPER LAPIDEM. — Id est funditus destruent te. Est hyperbole; neque enim Romani fuere tam caeciosi, vel otiosi, ut nullum lapidem super alium relinquerent. «Hoc quoque, ait S. Gregorius, *hom. 39*, ipsa iam ejusdem civitatis transmigratio testatur, quia dum nunc in eo loco constructa est, ubi extra portam fuerat Dominus crucifixus, prior illa Jerusalem funditus est eversa; et mons enim Calvariae modo situs est in medio nove Jerusalem.

EO QUOD NON COGNOVERIS TEMPUS VISITATIONIS TUAE. — «Tempus visitationis, ait Titus, illud vocat, quo ipse e caelo lapsus, eam visitavit mactaque inter visitandum divina documenta tradidit, ac plurima tandem stupenda miracula in ea patravit.» Et Theophylactus: «Visitationis tuae, hoc est mei adventus, quando veni, ut inviserem te et salvarem.» Et Euthymius: «Quia non agnovisti tempus curae tuae; tempus namque peregrinationis meae erat tempus curae salutis tuae.»

Tropologicae: Haec omnia, ait S. Gregorius, *hom. 39*, in morte contingunt animae quae voluptatibus carnis servivit. Tunc enim demones undique eam cingunt, tentant, coangustant et ad tartara rapiunt. Tunc omnis illa lapidum, id est cogitationum suarum, constructio dissipatur, eo quod non cognoverit tempus visitationis suae, quo Deus eam per praedictores, confessarios, magistros et per internas inspirationes monuit, ut vitam emendaret et salutis suae consulere. Exempla horrenda Chrysoorii, Theodori, Theodotii regis et aliorum recenset S. Gregorius, lib. IV *Dial.*, cap. xxx, xxxviii, xlvii, lvi et seq.

(1) Revera ea notio inest verbo *ὄψωμαι*, sed forsitan in hoc orationis contextu praeferenda est generaliter vocis notio *ad terram prosternere*, et ex adjuncto solo *ὄψωμαι*, cum haec ei urbi et *scilicet* appropinquavit. Haec *ὄψωμαι* in genere u. l. notat *ad terram prosternere*, sed speciatim, si ad urbem refertur, solo *scilicet*; si ad rixam (filios tuos), solo *aliter*. Nam quavis per rixam vulgo intelligunt *incolas Hierosolymitanos*, sunt tamen qui merito arbitrantur propriam vocabuli significationem esse retinendam hic, ita ut intelligantur *infantes, parvuli*, adeoque respiciatur ad morem illum apud populos Orientis militarem, parvulus muro vel *portae* alligandi.

CAPUT VIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus Scribis quaerentibus qua auctoritate praedicaret, opponit testimonium Joannis Baptistae de se testificantis, quod a Deo ad praedicandum missus esset. Secundo, vers. 9, eis proponit parabolam vineae, et colonorum ejus iniquorum. Tertio, vers. 22, eisdem se tentantibus an liceat tributum dari Caesari, respondit: Reddite quae sunt Caesaris, Caesari, et quae sunt Dei, Deo. Quarto, vers. 27, Sadducaeos negantes resurrectionem redarguit, illamque eis e Scriptura probat. Quinto, vers. 42, eis demonstrat Messiam esse Deum, eo quod David, Psal. cix, eum vocet Dominum. Denique corum vitia taxat, populumque monet ne illa imitentur.

Haec omnia audivimus Matth. xxi et xxii, ubi ea explicuit.

1. Et factum est in una dierum, docente illo populum in templo, et evangelizante, convenerunt principes Sacerdotum, et Scribae cum senioribus, 2. et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis in qua potestate haec facis? aut: Quis est, qui dedit tibi hanc potestatem? 3. Respondens autem Jesus, dixit ad illos: Interrogabo vos et ego unum verbum. Respondete mihi: 4. Baptismus Joannis de caelo erat, an ex hominibus? 5. At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus: De caelo, dicit: Quare ergo non credidistis illi? 6. Si autem dixerimus: Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim Joannem prophetam esse. 7. Et responderunt se nescire unde esset. 8. Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec facio. 9. Cepit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo plantavit vineam, et locavit eam colonis; et ipse peregre fuit multis temporibus. 10. Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineae darent illi. Qui caesum dimiserunt eum inanem. 11. Et addidit alterum servum mittere. Illi autem hunc quoque cadentes, et afficientes contumelia, dimiserunt inanem. 12. Et addidit tertium mittere; qui et illum vulnerantes eiecerunt. 13. Dixit autem dominus vineae: Quid faciam? mittam filium meum dilectum; forsitan, cum hunc viderint, verebuntur. 14. Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt intra se, dicentes: Ille est haeres, occidamus illum, ut nostra fiat haereditas. 15. Et ejectum illum extra vineam occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineae? 16. Veniet, et perdet colonos istos, et dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit. 17. Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod scriptum est: Lapidem quem repronaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli? 18. Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur; super quem autem ceciderit, comminuet illum. 19. Et quaerebant principes Sacerdotum et Scribae mittere in illum manus illa hora, et timerunt populum: cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc. 20. Et observantes miserant insidiatores, qui se justos simulant, et caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui et potestati praesidis. 21. Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister, scimus quia recte dicis et doces; et non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces: 22. licet nobis tributum dare Caesari, an non? 23. Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? 24. Ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem et inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Caesaris. 25. Et ait illis: Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesari; et quae sunt Dei, Deo. 26. Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe; et mirati in responso ejus, tacerunt. 27. Accesserunt autem quidam Sadducaeorum, qui negant esse resurrectionem, et interrogaverunt eum, 28 dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: Si frater alicujus mortuus fuerit

